

Optužni model pred Međunarodnim krivičnim sudom

The Accusation Model before the International Criminal Court

Mr. sc. Nedžad Smailagić

Institut krivičnih nauka Pravnog fakulteta Univerziteta u Poitiersu, doktorant
nedzad.smailagic@univ-poitiers.fr

DOI: dx.doi.org/10.14706/DO15228

PRIKAZ KNJIGE

H. KUCZYŃSKA, *The Accusation Model Before the International Criminal Court: Study of Convergence of Criminal Justice Systems* (Springer International Publishing, Heidelberg, 2015. g., xiii+409 str., tvrdi uvez, 99€)

U izdanju heidelberške izdavačke kuće *Springer International Publishing*, objavljena je monografija o optužnom modelu pred (stalnim) Međunarodnim krivičnim sudom (MKS), autorice dr Hanne Kuczyńke sa *Instituta za pravne nauke poljske Akademije nauka*. Već iz podnaslova monografije («*Studija o konvergenciji krivičnopravnih sistema*»), a kasnije i iz uvodnih izlaganja (str. v) jasno je da se radi o komparativnopravnom pristupu zasnovanom s jedne strane, na rješenjima UN *ad hoc* tribunala za bivšu Jugoslaviju i Rwandu, te reprezentativnih primjera evropske kontinentalne i angloameričke pravne tradicije (Njemačka, Poljska, Sjedinjene Američke Države te Engleska i Wales). I dok ovakav metodološki pristup nije stran u istraživanjima ovakve vrste¹, vrijednost ove monografije ogleda se u tome što za predmet obrade ima položaj i ulogu tužica pred MKS, njegova prava i dužnosti, ali i specifičan odnos prema državama strankama Rimskog statuta te Vijeća Sigurnosti UN-a.

¹ U tom smislu treba podsjetiti na, npr., A.-M. LA ROSA, *Juridictions pénales internationales. La procédure et la preuve* (Paris, Presses univ. de France 2003); Ch. SCHOON, *International Criminal Procedure: A Clash of Legal Cultures* (Leiden, T.M.C. Asser Press 2010); L. CARTER, F. POCAR (eds.), *International Criminal Procedure : the Interface of Civil Law and Common Law Legal Systems* (Cheltenham, Edward Elgar Publ. 2013).

Monografija se sastoji od devet poglavlja. Prvo poglavlje (eng. *The Procedure Before International Criminal Tribunals*, str. 1-18) je uvodnog karaktera u okviru kojeg se autorica bavi međunarodnim krivičnim procedurama općenito, dajući kako teorijski uvid i historijski presjek analizirajući nastanak i postupak pred međunarodnim vojnim sudovima u Nürnbergu i Tokyu poslije Drugog svjetskog rata, UN-ovim *ad hoc* tribunalima te internacionaliziranim i mješovitim sudovima. Autorica s pravom zaključuje da postupak pred MKS predstavlja « normativni balans » između dvije tradicije (str. 10) čiji je pravni okvir (Rimski statut, Pravila o postupku i dokazima te Pravilnik MKS-a) manje podložan promjenama u odnosu na druga međunarodna krivična sudska tijela.

U drugom poglavlju (eng. *Prosecutor as an Organ of International Criminal Tribunals*, str. 19-57) pažnja je usmjerena na tužioca pred međunarodnim krivičnim sudovima. Kada je u pitanju uloga tužioca, po mišljenju autorice, ističu dvije komponente (str. 19): unutrašnja – prema kojoj je tužilac krivičnoprocesni subjekt čije je pravo i dužnost provođenje krivičnog progona, te vanjska – kao « politički najznačajnijeg subjekta u međunarodnom krivičnom pravosuđu. » Vanjska, tzv. « politička » komponenta zavisi od toga kakvu ulogu i značaj ima međunarodni krivični sud. Time je tužilaštvo u jedinstvenoj poziciji ne samo u odnosu na tužilaštva *ad hoc* tribunala (zbog usko određene mjesne i vremenske nadležnosti), već i u odnosu na nacionalna tužilaštva, pa mogu preduzimati radnje u okviru svojih ovlasti u slučaju postojanja relevantnog stepena sumnje da je počinjeno djelo iz stvarne nadležnosti MKS (str. 22). Ovakvu tvrdnju autorice bi trebalo prihvatiti s rezervom. Naime, nesporna je činjenica da je MKS sud stalnog karaktera. Međutim, ne treba izostaviti s uma ni to da je MKS ipak sud ograničene stvarne (najteži oblici tzv. « klasičnih » međunarodnih krivičnih djela), vremenske (nakon 1. jula 2002. g. odnosno po naknadnom pristupanju država članica ili po stupanju na snagu relevantnih izmjena i dopuna Statuta) i lične, ali i komplementarne nadležnosti u odnosu na države članice. Takve karakteristike Suda u bitnom određuju opseg i doseg rada Tužilaštva MKS.

U narednim poglavljima posebno se analizira položaj, prava i dužnosti tužioca u različitim fazama postupka pred MKS. Naglasak u trećem poglavlju (eng. *Initiation of an Investigation*, str. 61-122) stavljen je na pokretanje istrage od strane Tužilaštva (*proprio motu*) u slučajevima kada za to postoji « razborita osnova » prema čl. 15(1) Statuta te sudske kontrole takve mjere u smislu ovlasti i nadzora Pretpretnog vijeća MKS. Sudska kontrola pokretanja istrage je bitna

karakteristika postupka pred MKS, kao i obaveza tužioca da prilikom odlučivanja o (ne)pokretanju istrage uzme u obzir jasno definirane kriterije, što je institut koji svoje porijeklo vuče iz anglo-američke pravne tradicije (str. 117). Ipak, izvorno naglašen anglo-američki uticaj na oblikovanje ove faze postupka pred međunarodnim krivičnim sudovima se postepeno se smanjivao pa su se određene kontinentalne ideje uspjele inkorporirati u postupak pred MKS, kao što je, npr., sudska kontrola istrage (str. 118). Četvrto poglavlje (eng. *Judicial Control of an Accusation*, str. 123-183) odnosi se na sudsku kontrolu optuženja, odnosno na tzv. međupostupak, tj. fazu podnošenja optužnog akta i njegovo potvrđivanje od strane suda. U petom poglavlju (eng. *Obligations of the Prosecutor Related to the Accused's Right to Information*, str. 185-240) analizira se odnos između tužioca i osumnjičenog, odn. optuženog, posebno u svjetlu pristupa informacijama. Šesto poglavlje (eng. *Influence of the Prosecutor on the Consensual Termination of Criminal Proceedings*, str. 241-296) posvećeno je uticaju i ovlastima tužioca u pogledu mogućnosti konsenzualnog okončanja krivičnog postupka. Kako Sud, shodno odredbi čl. 65(5) Rimskog statuta, ne obavezuju bilo kakvi dogovori ili sporazumi između stranaka u pogledu izmjene optužbi (*charge bargaining*), priznanje krivnje (*plea bargaining*) ili kazni (*sentence bargaining*) koje bi se trebale izreći, razumljiv je zaključak da pozitivnopravni okvir ne daje prostora izgledima za konsenzualnim načinima okončanja krivičnog postupka (str. 292). O položaju, pravima i dužnostima tužioca tokom glavnog pretresa raspravlja se u sedmom poglavlju (eng. *Powers of the Prosecutor Before the Trial Chamber*, str. 297-360). Za razliku od *ad hoc* tribunala, anglo-američki uticaj na oblikovanje glavnog pretresa pred MKS je znatno manji. Kako sudsko vijeće nije zamišljeno da bude pasivni posmatrač, utoliko je stranačka inicijativa manje izražena (str. 353). Dok su u dokaznom postupku naglašene anglo-američke ideje, određene konceptualne postavne glavnog pretresa su ipak kontinentalne: načelo traženja materijalne istine je ključno krivičnoprocesno načelo, a tužilac je nezavisni pravosudni organ čija je obaveza da utvrđuje ne samo činjenice koje idu da teret, već i činjenice u korist osumnjičenog (str. 356). U preposljednjem, osmom poglavlju (eng. *Powers of the Prosecutor in the Appeal Proceedings*, str. 361-393) razmatraju se pitanja vezana za postupak po pravnim lijekovima.

U zaključnim razmatranjima (str. 395-409) se ističe da je postupak pred međunarodnim krivičnim sudovima prošao dug proces transformacije od modela postupka na čiji oblik je anglo-američka pravna tradicija imala dominantan uticaj do, manje-više, mješovitog modela sa naglašenim karakteristikama anglo-američke ili evropske kontinentalne tradicije u određenim fazama postupka (str.

395/6). Tako, položaj i uloga tužioca pred MKS zasnovana je na kontinentalnom modelu (npr. utvrđivanje istine, sudska kontrola), međutim prisutni su i određeni anglo-američki instituti (kao što su, npr., pravila o objelodanjivanju dokaza). U tom smislu sasvim je prihvatljiv jedan od zaključaka da se postupak pred MKS može prihvatiti kao primjer uspješne konvergencije krivičnoprocesnih modela dvije velike pravne tradicije (str. 400), te da je nemoguće, ali i nepotrebno cijeniti da li taj postupak više « naginje » postupcima karakterističnim za anglo-američku ili evropsku kontinentalnu tradiciju (str. 401).